

Skärpt läge – det civila försvarets återkomst och din roll i Sveriges beredskap

---

Avsnitt 3b – Det psykologiska försvaret – idag och igår

Medverkande

- Henrik Landerholm, generaldirektör, Myndigheten för psykologiskt försvar
- Björn Körlof, f d generaldirektör, Styrelsen för psykologiskt försvar
- Max Landergård, programledare, produktionsbolaget Storstad
- Erik Olsson, reporter, Länsstyrelsen Stockholm

Transkriberat innehåll

[00:00:00 - 00:02:32] Intro

Musik

HENRIK

Det bygger på att följa ett antal hotaktörers påverkansinfrastrukturer, som vi har god kontroll på.

BJÖRN

Ryssland har ju en, kan man säga då, mycket gammal tradition av att ha ett väldigt auktoritärt sätt att se på både sin egen samhällsform, men också mot omvärlden. Och den auktoritära formen, den tar sig uttryck i att man vill påverka på ett sätt som vi i västvärlden ofta tycker är ... Inte ett sätt som ska accepteras.

HENRIK

I krig och krigsfara, så har vi en än tydligare uttryckt direktlina mot regeringen för att planera och förbereda också för andra typer av mer offensiva motåtgärder. Då blir de en mer direkt del av Sveriges krigsansträngningar.

HENRIK

En oberoende och opartisk nyhetsförmedling är central också i krig. Sedan är det naturligtvis så att i ett läge där riket är hotat till sin existens, så bedömer i alla fall jag det som att media, precis som alla andra delar av samhället, måste ta sig en extra fundera inför enskilda publiceringsbeslut, om de kan skada försvarsansträngningarna.

MAX

Välkommen till ett nytt avsnitt av Skärpt Läge. Det här är det andra av två avsnitt där vi fördjupar oss i det psykologiska försvaret – samhällets gemensamma förmåga att stå emot otillbörlig informationspåverkan mot Sverige. Myndigheten för psykologiskt försvar leder samordningen i det arbetet. Skärpt Läge fick en intervju med myndighetens generaldirektör Henrik Landerholm, där han bland annat berättar om arbetet med att möta den islamistiska påverkanskampanjen tidigare i år, och myndighetens roll om det skulle bli krig i Sverige. Hör även Björn Körlof, tidigare generaldirektör för styrelsen vid psykologiskt försvar, berätta om hur det psykologiska försvaret fungerade under kalla kriget. Först ut är Henrik Landerholm

Musik

[00:02:32 - 00:17:10] Intervju med Henrik Landerholm, generaldirektör, Myndigheten för psykologiskt försvar

REPORTER

Vad är det psykologiska försvaret?

HENRIK

Det psykologiska försvaret är inte en organisation, utan en verksamhet. Den syftar till att skapa motståndskraft och försvarsvilja i hela svenska folket, myndigheter, organisationer och inte minst kommuner och regioner.

REPORTER

Kan du utveckla det lite mer?

HENRIK

Vårt uppdrag enligt instruktionen, det är ju väldigt tydligt. Dels har du en konkret operativ sida. Där handlar det om att mota Olle i grind, där Olle är då informationspåverkan från främmande makt, som syftar till att skada Sverige på olika sätt, eller att påverka vår befolkning och våra beslutsfattare att fatta beslut eller inte fatta beslut som går i den främmande maktens intresse. Försvarsvilja och motståndskraft, det handlar ju om både civilbefolkningens och det militära försvarets vilja, ytterst, och förmåga, att motstå svåra påfrestningar. Alltifrån umbäranden och lidande till följd av att vi får sämre med mat, vi får kallare hemma ... Ja, det blir jobbigt på många sätt och vis och samhällsservicen fungerar sämre, och ändå klara av det här. Men också, ytterst, för inte minst alla de unga människor som måste bidra till det militära försvaret. Att med vapen i hand och risk för eget liv bidra till de militära ansträngningarna om vi skulle bli angripna. Så det här är ganska svåra och tunga grejer, och betydelsen av det har ju Ukrainakriget, nu under de senaste månaderna, visat. Hur otroligt viktigt det är att befolkningen är med, och –

REPORTER

Vad är det du har sett i Ukrainakriget, som du tänker på där?

HENRIK

Alltså, Ukrainakriget har ju utvecklats på det sätt som det har gjort, inte i första hand för att ukrainarnas militära förmåga har varit så stor, utan för att befolkningen har varit så motståndskraftig och för att försvarsviljan har varit så hög. Utan det så hade man ju varit i ett mycket värre, sämre, läge. Så det har verkligen tryckt på den här frågan och betydelsen av att hela befolkningen är med, och att folk är beredda att uppoffra sig. Och kanske till och med offra sig.

REPORTER

Vad gör myndigheten för psykologiskt försvar för att stärka det psykologiska försvaret och försvarsviljan, så att den hamnar på samma höga nivå, då, som kanske Ukraina har uppvisat?

HENRIK

Utbildning, övning, och olika typer av samverkan med andra myndigheter, är det som vi konkret gör för att stärka motståndskraften och försvarsviljan.

REPORTER

Vad kan det handla om för utbildningar, till exempel?

HENRIK

Det handlar om utbildning i att bättre kunna motstå, förstå, informationspåverkan mot Sverige. Det handlar också, i krig, om att också kunna ge råd till regeringen om hur att strategiskt kommunicera i ett läge där kanske krigsansträngningarna inte alltid går så bra som man hade tänkt sig. I medgång är det lätt att få med sig folk – i motgång så kan det vara tyngre, och då måste man fundera väldigt noga på hur man kommunicerar och vilka förutsättningar man har att göra det för att ytterst klara kriget.

REPORTER

Tidigare i år så konstaterade ni att våldsbejakande islamistiska organisationer spred falsk information om myndigheter och socialtjänst i flera svenska kommuner. Hur arbetade ni för att motverka det?

HENRIK

Vi gjorde som vi brukar göra – det vill säga, vi identifierar, analyserar och bemöter eller hjälper andra att bemöta informationspåverkan mot Sverige. Här identifierade vi tidigt att det fanns en avsikt. Att det fanns en avsikt att skada Sverige, och att aktören var en utländsk icke-statlig aktör som heter Shoun Islamiya, som är en del i ett större islamistiskt narrativ. Inte all – De drivande var inte våldsbejakande, men det fanns våldsbejakande aktörer med i den svans som hängde på i kampanjen. Det här fungerar ju på ett sådant sätt att det är en aktör som leder, sedan hänger andra på. Och det är inte nödvändigtvis koordinerat, men det blev ett väldigt hårt tryck mot Sverige. Både i Sverige, och där syftade ju kampanjen till att splittra den svenska muslimska befolkningen mot majoritetsbefolkningen. Det är en del av ett stort islamistiskt narrativ som handlar om att muslimer i västvärlden inte ska umgås med icke-muslimer. De ska sätta sina barn i muslimska skolor och de ska undvika kontakter med myndigheter. Och det här skadar ju Sverige och sammanhållningen i vårt land, och måste därmed motverkas. Vad vi gjorde var att vi hade samverkan och stödde kommunerna med särskild information till kommuner som har socialsekreterare. Till socialsekreterare och socialtjänstchefer, över 700 personer. Våra råd var att kommunicera öppet och brett hur det verkligen går till när kommunerna fattar beslut om omhändertagande av barn, och vi

valde också att tidigt gå ut med snabb och öppen information om att det faktiskt var en samordnad kampanj ledd och driven av en utländsk aktör. Och vår bedömning är att det här sammantaget ledde till att kampanjen mojnade snabbare än vad som annars hade inträffat, och att vi därmed kunde bidra till att skydda Sverige.

REPORTER

Kan du säga någonting, hur gör ni när ni identifierar en sån här kampanj? Hur går det till?

HENRIK

De tekniska detaljerna i hur vi analyserar och identifierar en aktör, de vill jag inte gå in på. Men det är en metod som har utvecklats sedan 2015, och den bygger inte på att skanna hela internet, utan den bygger på att följa ett antal hotaktörers påverkansinfrastrukturer, som vi har god kontroll på. Och det gör att vi, på ganska kort tid, kan identifiera om det här är samordnat eller om det är som "Swedengate", som vi fick uppleva här för några veckor sedan. En helt viral naturlig företeelse. Och skillnaden är viktig, för vi jobbar bara med samordnade koordinerade påverkanskampanjer från främmande makt, eller främmande icke-statliga aktörer med syfte och avsikt att skada Sverige.

REPORTER

Om det värsta skulle hända och det skulle bli krig i Sverige, vad är er roll då?

HENRIK

Mmm, då utökas vår bild en aning. Vi ger ju redan idag en lägesbild varje vecka till Regeringskansliet, Justitiedepartementet, som är vårt hemmadesdepartement, Försvarsdepartementet, Utrikesdepartementet, men också Statsrådsberedningen tar del av den. Den kan också innehålla rekommendationer till regeringen om, hur, att strategiskt kommunicera. Eller så kan vi jobba direkt med de myndigheter som är aktuella – de drabbade, skulle jag vilja beskriva det som. Ofta är det bäst att den som är drabbad själv och har sakkunskap på ett område agerar och uttalar sig, snarare än att vi som myndighet går ut och berättar hur det står till. I krig och krigsfara så har vi en än tydligare uttryckt direktlinja mot regeringen för att planera och förbereda också för andra typer av mer offensiva motåtgärder. Då blir de en mer direkt del av Sveriges krigsansträngningar.

REPORTER

Vad skulle en sådan offensiv motåtgärd kunna handla om?

HENRIK

Det vill jag inte närmare gå in på, men vår avsikt är ju att skapa en krigsorganisation med krigsplanläggning, och också att formulera, och successivt skapa, ett antal psykologiska försvarsförmågor som ytterst syftar till att höja tröskeln för att angripa Sverige, och minska effekterna av utländsk nedbrytning av försvarsvilja och motståndskraft. På det sättet skiljer sig ju vår roll i krig från den som vi har i fred.

REPORTER

Vilken roll skulle du säga att de stora sociala medieföretagen spelar i det psykologiska försvaret i stort?

HENRIK

De spelar en mycket stor roll, därför att de är den plattform på vilken en hel del av informationskriget, om man får kalla det så, faktiskt utspelas. Det är det slagfält där informationen bärs av it-system av olika slag och sedan blommar ut på de sociala medieplattformarna, och där kan påverka befolkningen på olika sätt. Att de sociala medieplattformarna tar sitt ansvar hjälper oss att identifiera icke-autentiska beteenden, men också är beredda att plocka bort sånt som uppenbarligen är en sorts fientliga angrepp mot Sverige i syfte att påverka befolkningen och påverka beslutsfattarna. Så att de har en viktig och stor roll att spela. Vi kan ju inte reglera dem på något sätt, utan vi kan vara i kommunikation med dem, och där har vi gott gehör.

REPORTER

Kan de be er om råd?

HENRIK

De kan, och ber oss om råd. Och vi ber dem om råd. De har ju kunskaper kring, alltså, de tekniska specialiteterna inom respektive plattform, och är till stor nytta för oss på många sätt. Samtidigt som, det är ju en – det finns en dubbelhet här. De sociala medieplattformarna har ju också algoritmer som uppmuntrar en högre engagemangs- och känslonivå, och på det sättet så bidrar de till en mer ... En politisk debatt med högre affekt och en högre grad av polarisering och kan utgöra en grogrund för att främmande makt, så att säga, kan “komma till” på informationsarenan. Så att det är en mixed blessing, men de är ju en självklar del av den mediainfrastruktur som vi

har, och vi har ett gott samarbete med dem och respekterar deras kommersiella intressen men påpekar också när de kan vara skadliga för Sverige.

REPORTER

Om vi pratar om de traditionella medierna, till exempel public service och SVT – vilken roll har de i det psykologiska försvaret, skulle du säga?

HENRIK

Public service har ju en självklar roll inom ramen för totalförsvaret som ju enligt lagen omfattar all samhällsviktig verksamhet. Så i den bemärkelsen kan man ju säga att även tryckt media har en roll att spela där, även om de inte har samma direkta koppling till staten. Public service har ju beredningsuppgifter i sina sändningstillstånd och är en oerhört viktig del av mediainfrastrukturen. En oberoende och opartisk nyhetsförmedling är central också i kring, och för förtroendet för statsledningen och för försvarsansträngningarna. Sedan är det naturligtvis så att i ett läge där riket är hotat till sin existens, så bedömer i alla fall jag det som att media, precis som alla andra delar av samhället, måste ta sig en extra fundera inför enskilda publiceringsbeslut, om de kan skada försvarsansträngningarna. Och då är det klart att vän av journalistisk ordning alltid ställer sig frågan så här: “Nämen, sådana hänsyn kan vi inte ta. Vi är ju strikt konsekvensneutrala”, eller som det heter på journalistiska: “Publish or be damned.” Det finns lägen, bedömer jag det som, där det är bäst att vänta lite med publicering därför att det skulle skada försvarsansträngningarna och det skulle inte vara till glädje för någon. Det är lite andras hänsyn och lite högre grad av känslighet som jag tror är nödvändig. Jag tror att det är viktigt att inte staten går in och försöker korrigera, reglera, lagstifta eller förbjuda – utan att det här är ett ansvar som måste komma inifrån de mediala aktörerna. Och med allt mer av förberedelse och planeringsverksamhet, kanske till och med gemensamma övningar, så tror jag att vi kan nå en gemensam förståelse för vad som är vettiga avvägningar i det här hänseendet.

REPORTER

Ber de traditionella medieföretagen din myndighet om råd på något sätt vid olika tillfällen?

HENRIK

I vår instruktion finns det ju en tydlig avgränsning – att gentemot alla andra aktörer, inklusive myndigheter och civilsamhället, där har vi en uppgift att göra en aktiv outreach. När det gäller media däremot, så är det

på efterfrågan, och på deras villkor. Det handlar ju om att den tredje statsmakten är, och ska vara, självständig. Det är det bästa sättet som de kan uppfylla sin roll i den fria åsiktsbildningen.

REPORTER

Har du något bra tips till den som lyssnar på den här podden och som vill hjälpa till att stärka upp det psykologiska försvaret?

HENRIK

Om vi börjar på de individuella planet, så handlar det ju om att skaffa sig en källkritik och källtillit. Det vill säga att veta vad man tar del av för typ av information, och var, och att man kan lita på den.

REPORTER

Men hur gör man det?

HENRIK

Ja, det finns massor med sätt. Det är ju en erfarenhetsfråga, det vill säga att över tid hitta sådana källor som man har förtroende för och som har visat sig kunna vara pålitliga. Men också att ställa sig grundläggande källkritiska frågor, det vill säga: "I vems intresse ligger den här informationen?" Är det för bra för att vara sant så är det oftast inte sant. Är informationen ny, eller är det recycling av gammal? Och så vidare. Men det handlar naturligtvis också om att ställa sig frågan om i vems intresse det skulle vara att jag delar information vidare i sociala medier. För att, ja, "Charity begins at home" och den enskildes agerande, det är den första försvarslinjen i det psykologiska försvaret. Behandla varje dag som om det vore den första – alla nyheter på samma sätt som om det vore första april. Då har du en ganska bra inriktning på hur man ska göra.

REPORTER

Lever du själv efter den devisen?

HENRIK

Definitivt (skratt)

REPORTER

Tack så mycket, Henrik Landerholm.

HENRIK

Tackar så mycket.

Musik

[00:17:10 - 00:36:10] Intervju Björn Körlof, f d generaldirektör, Styrelsen för psykologiskt försvar

MAX

Sverige hade under kalla kriget ett betydande psykologiskt försvar. Ända fram till 2008 sorterade frågorna under en egen myndighet: Styrelsen för psykologiskt försvar. Björn Körlof var myndighetens generaldirektör från 1994 till 2001. Vi fick en pratstund med honom om hur propagandan kunde se ut under kalla kriget och 90-talet, och vilka motmedel som Styrelsen för psykologiskt försvar kunde kontra med.

Musik

MAX

Då säger jag välkommen till studion Björn Körlof, tidigare generaldirektör för Styrelsen för psykologiskt försvar och idag bland annat ledamot i Krigsvetenskapsakademien i frågor som rör civilt försvar. Välkommen till studion.

BJÖRN

Tack så mycket.

MAX

Du arbetade som generaldirektör för Styrelsen för psykologiskt försvar mellan åren 1994 och 2001. Hur såg uppdraget ut för dig och dina kollegor då?

BJÖRN

Vi hade fyra viktiga uppgifter: Den första var ju att motverka skadlig propaganda. Den andra var att stärka försvarviljan och motståndandan. Den tredje var att vi skulle främja försvarsinformation, och den fjärde var att vi skulle ansvara för att sätta upp det så kallade "centrala presskvarteret."

MAX

Hur såg hotbilden ut mot Sverige under din tid där?

BJÖRN

Det var ju fortfarande kvarlevor av det kalla krigets propagandaformer och metoder som vi hade att hantera, därför att de tonade inte av förrän en bra bit in på 90-talet. Så det fanns fortfarande kvar ganska mycket av desinformation och påverkansformer riktade mot vårt land, men mot västvärlden i stort. Och det var de vi hade att hantera på olika sätt.

MAX

Hur pass väl gick det att genomföra uppdraget för er?

BJÖRN

Vi gjorde det så, eftersom att vår organisation var i fredstid ganska liten, så gjorde vi så att vi, så fort att vi märkte att det förekom sån här skadlig propaganda eller desinformation, eller olika sådana former ... Så engagerade vi olika oberoende forskare att närmare analysera vad som pågick, hur metoderna var, hur det spreds, och om de togs emot eller inte togs emot av befolkningen, och så vidare, i syfte att skapa kunskap om hur man skulle bemöta det. Och motmedlet var ju bland annat då att klä av det här. Tydliggöra det. Visa hur det gick till. Och ofta hade vi ju då hjälp av massmedia som visade såna här former som ägde rum i vårt land, och det var ett sätt att motverka den här propagandan.

MAX

Och ni bearbetade olika typer av grupper – målgruppen var ju hela samhället egentligen.

BJÖRN

Mmm.

MAX

Så ni träffade tjänstemän, det var lärare, sjukvårdssektorn ... Men också journalister. Alltså, hur togs det här emot?

BJÖRN

För det mesta: Intresserat och positivt. Därför att det här var ju kunskapsområden som flertalet människor inte till vardags sysslar så hemskt mycket med, även om de lade märke till det. Men vi hjälpte dem ju med kunskaper om hur systematisk och sofistikerad den här typen av psykologisk krigsföring var. Och det var många som uppskattade det och förstod att det var viktigt att man lärde känna det här, och förstod hur metoderna utvecklades och vilka de var riktade mot, och så vidare.

MAX

Hur såg Sovjets propaganda ut under den här tiden? Har du några exempel – eller ja, då var det ju inte Sovjet längre, i och för sig, '94, men ...

BJÖRN

Ryssland har ju en, kan man säga då, mycket gammal tradition av att ha ett väldigt auktoritärt sätt att se på både sin egen samhällsform, men också mot omvärlden. Och den auktoritära formen, den tar sig uttryck i att man vill påverka på ett sätt som vi i västvärlden ofta tycker är ... Inte ett sätt som ska accepteras. Men det är en uråldrig tradition i Ryssland, och den är mycket gammal. Och den märker vi av idag också, att den har inte släppt. Utan att Rysslands sätt att se på omvärlden är sådan att man tycker att man på olika sätt ska påverka det här, och det gjordes under det kalla kriget i hög grad, och fortsätter idag också. En som är förespråkare för det är ju den nuvarande generalstabschefen i Ryssland, Gerasimov, som anser att den här formen av, så att säga, hybridkrigföring, är en av de viktigaste formerna att betvinga olika omvärldshot.

MAX

Om vi backar bandet till din tid vid Styrelsen vid psykologiskt försvar – alltså, hur kunde det konkret se ut? Vilka typer av metoder och tillvägagångssätt fanns för att utöva en psykologisk påverkan mot Sverige?

BJÖRN

Det gjordes på flera olika sätt. Dels så gjordes det genom att man ville påverka de politiska partierna. Gärna genom att föra en argumentation

kring deras politiska program, eller deras åsikter, som skulle visa att de egentligen missledde folket. Eller att folket inte skulle lita på dem. Eller att valen var riggade i Sverige och att demokratin var en skendemokrati och ... Ja, den typen av påståenden. Alltså, det var ju alldeles påtagligt att det planterades rykten i samhället som gick ut på att, till exempel, att svenska försvarets ammunition inte var tillförlitlig. Att flygplanen inte skulle kunna flyga särskilt länge därför att det var felkonstruktioner, och ja, såna saker. Den typen av ryktesspridning var intressant att studera. Varifrån kommer de här ryktena? Vem är det som planterar dem och hur sprids de? Och därför gjorde vi en forskningsinsats som handlade om ett ryktes anatomi. Att det gällde att försöka hinna ursprunget till det här ryktet, och med vilka metoder man försökte sprida ryktet. Vilka var agenter, så att säga, för att sprida ryktet. Och det gjorde vi, bland annat för att vi var helt på det klara med att under höjd beredskap och krig så skulle ryktesspridningen få helt andra, och mycket mer dynamiska kraftfält, än vad vi var vana vid i fredssamhället. Men sedan förekom det ju också allvarliga försök att innästla personer i olika verksamheter i vårt samhälle.

MAX

Vilka verksamheter kunde det handla om?

BJÖRN

Det militära försvaret var en sådan. Men också i media, i polisen ... Så det förekom, så att säga, försök att placera in- eller få människor att engagera sig i de här verksamheterna, som hade en annan agenda eller ett annat synsätt på det som skulle göras än det ordinarie.

MAX

Och hur lyckades ni identifiera och möta de operationerna?

BJÖRN

I väldigt stor utsträckning så handlar det där om verksamhet som säkerhetstjänsten skulle, naturligtvis, försöka få grepp om genom säkerhetskontroller av olika sorter och slag, eller uppmärksamma att de här personerna inte var att lita på. Men vi fick ju reda på det när det förekom, och hur de här personerna avsåg att verka om det skulle hända någonting allvarligt. De var ju framförallt inriktade på att kunna verka under höjd beredskap eller när det skärpte till sig, det säkerhetspolitiska läget, och då kunde de ju faktiskt bli väldigt farliga.

MAX

Jag tänkte att vi kunde lyssna på ett filmklipp. Det här är från 1989, och det är en informationsfilm som hade Styrelsen för psykologiskt försvar som avsändare. Och jag tänkte att vi kunde ta ett exempel på hur man, på den tiden, kunde låta om man var utsatt i Sverige för ett psykologiskt hot, eller en psykologisk otillåten påverkan.

En fanfar ljuder i filmens inledning

MANSRÖST 1

Fientliga luftlandsättningar har också rapporterats från Roslagen. Lokalförsvarsstyrkor och hemvärn har inneslutit fallskärmsförbanden, som beskjuts med artilleri. Motoriserade styrkor har satt igång motanfall, för att slå ut de lätt beväpnade fallskärms soldaterna.

MANSRÖST 2

Här är en extra nyhetssändning från Radio Uppland. Vi har nåtts av färska alarmerade rapporter, om att det svenska flygvapnet och arméstyrkorna har lidit mycket svåra förluster när de förgäves har försökt att slå ut fiendens brohuvuden och hejda hans framryckning.

MANSRÖST 1

Alla våra linjer väster om Enköping och norr om Almhult har nu stabiliserats, och i några fall har fienden också drivits tillbaka.

MANSRÖST 2

Inte bara våra stridskrafter, utan också civilbefolkningen, har drabbats av svåra förluster. Bristen på – den totala avsaknaden av – skyddsrum, har gjort att betydande delar av civilbefolkningen har varit helt oskyddade mot fiendens bombanfall. Detta har varit förödande för befolkningen, och lett till en svår förtroendekris.

Musik

UNG KVINNORÖST

Falsk Länsradio. Radioröst på svenska lurar allmänheten.

UNG MANSRÖST

Men vem ska vi lita på?

UNG KVINNORÖST

TV:n och Riksradien. Men den här stationen är ren fientlig propaganda. Vi stänger av eländet.

Klickljud och övergång till radiolåt.

MAX

... Och jag ska säga det, att inslaget avslutas ju med då att du har mediekonsumenterna som ageras här i inslaget, som får dels titta på en TV-sändning med Staffan Dopping, de hör hans röst där ... Och sedan så har vi det lokala inslaget med en annan röst som sprider då desinformation. Men tittarna och lyssnarna avslutar med att säga att det är Riksradien och Rikstelevisionen som man ska lita på. Är det här ett trovärdigt scenario på hur det kunde ha låtit då?

BJÖRN

Helt trovärdigt, tycker jag. Därför att det är två aspekter av det här som vi hade anledning att titta på. Den ena var, så att säga, säkerheten i Sveriges radios och Sveriges televisions tekniska möjligheter. Om det fanns möjligheter att så att säga koppla bort den ordinarie sändningen och tränga sig in i etern och sända någonting annat med någon sorts hög trovärdighet, på något vis. Det var en viktig aspekt av det hela, och den hade ju public service-företagen själva i hög grad att ta ansvar för. Den andra gällde om man lyckades nästla in personer i de här företagens journalistiska kår som kunde ha en annan agenda än vad ledningen ville ha, och subtilt och försåtligt medverka till att undergräva förtroendet för statsledningen, eller försvaret, eller andra myndigheter. Och båda de här riskerna är påtagliga för public service-företagen, men även för andra företag. Därför att de är mål. Det är helt tydligt att de här företagen var då, och är fortfarande, mål för en antagonistisk makt. Och det är väldigt viktigt att man har det klart för sig. De kan inte bortse från att de är det.

MAX

Men jag tänker också, om man ska sätta sig in i den enskilde mediekonsumentens perspektiv, och förstå deras roll här ... Jag menar – om det är som du säger, att det finns antagonistiska krafter som placerar, kanske, en person i en journalistroll under flera år och går på som business as usual, och rapporterar om allt möjligt, och skapar ett förtroende, således, med mediekonsumenten. Och plötsligt vänder sida. Hur ska man

veta vem man litar på, om den personen också kommer från, i det här fallet kanske public service?

BJÖRN

Mmm. Jättesvårt problem, naturligtvis, om man lyckats med det. Så är det ju. Jag vet ju att public service arbetar mycket med att använda sig av radoröster och TV-personlighet som har hög trovärdighet och stor tillförlitlighet. Men fullständigt fredad är jättesvårt att veta att man är. Och det gäller ju även för polisen och det militära försvaret, att man aldrig riktigt kan lita på alla. Utan det är ju säkerhetstjänsten och säkerhetskontrollerna som måste försöka spåra de har, och hitta de så kallade mullvadarna.

MAX

Ni hade också ett uppdrag att sätta upp någonting som kallades för det "centrala presskvarteret", vill du berätta om det?

BJÖRN

Ja vi – statsledningen var ju på det klara med att det fanns ett väldigt stort behov av att ha en plats, en fysisk plats, där det fanns goda tekniska faciliteter för media att vistas, och där statsledningen, försvarsmakten, polisen, de olika viktiga totalförsvarsmyndigheterna, skulle kunna informera media om vad som hände, vad som pågick och vad som skedde, och stå till förfogande för frågor, och så ... Och den uppgiften, att organisera presskvarteret, den hade SPF. Så att vi skulle alltså se till så att det fanns lokaler och teknisk utrustning, och så vidare, för media att kunna verka. Och den skulle både kunna göras i Stockholmsområdet, men också på annan plats i landet om det visade sig nödvändigt. Men SPF hade inte någon självständig roll att svara för den information som lämnades där, förutom den information som SPF, så att säga, som egen myndighet hade att meddela vad vi faktiskt gjorde som myndighet. Men annars så fick ju polisen, eller försvarsmakten, eller regeringen själv stå för sin information. Och det är en grundregel i den svenska informationspolicyn. Att varje myndighet, varje verksamhet, står själv för sin information. Och det gällde också här. Alltså, medierna ska ju även under krig kunna granska regeringen och myndigheternas verksamhet på ett sätt som publicistiskt är fritt. Men jag brukar ibland citera en känd radio- och TV-personlighet som ... Konsekvensneutralitet är ju en jätteviktig ledstjärna för medierna, men han brukar säga att han är inte "konsekvensneutralitetsfundamentalist!" (skratt) Så att, även i krig måste ju medierna tänka sig för lite grann. "Vad är det för något vi rapporterar om, och hur rapporterar vi om det?" För det kan ju också leda till skador för den övergripande frågan: "Hur ska riket överleva i krig?"

MAX

Hur upplever du hotet idag?

BJÖRN

Det har inte – med en viss svacka då under ... När Sovjetunionen föll samman och när Ryssland, så att säga, skapade sig en ny samhällsform, eller ett nytt styrelseskick – så blev det ju en svacka i en del av det här. Men sedan återupptogs ju det alldeles påtagligt under Putin och nu ser vi en intensiv ... Intensiva verkningar av rysk desinformation och rysk propaganda, och det som i Ryssland kallas för дезинформация (utt. dezinformatsiya) och маскировка (utt. maskirovka) och olika typer av ryska uttryck för helt, i Ryssland helt accepterade former att påverka omvärlden.

Musik

MAX

Björn Körlof är även kunnig inom området civilt försvar. Han fick därför möjlighet att klargöra en vanlig missuppfattning inom det området.

BJÖRN

Ja, jag är ju ute och undervisar ganska mycket omkring civilt försvar i stora delar av landet, och på många ställen. Och jag märker ju det att själva kunskapen om vad civilt försvar är, är dålig på många håll och kanter. Och en vanlig, ska vi säga, kunskapsbrist – är att man blandar ihop civilförsvar och civilt försvar. För civilförsvar är den gamla benämningen på befolkningsskydd och räddningstjänst, och det hade vi särskilda civilförsvarskårer för. Men civilt försvar, det är ju all samhällsverksamhet som behövs under höjd beredskap och krig, och kan gälla, ja, sjukvård, livsmedel, transporter, energiförsörjning, och så vidare. Och det här är en kunskap som inte är särskilt väl utbredd i landet. Och det beror ju naturligtvis på att man inte har sysslat med det här på 15–20 år.

MAX

Björn Körlof, tidigare generaldirektör för Styrelsen för psykologiskt försvar och numera också ledamot i Krigsvetenskapsakademien vid frågor som rör civilt försvar. Stort tack för att du ville vara med i podden.

BJÖRN

Tack så hemskt mycket. Det var kul att vara med.

MAX

Du har lyssnat på Skärpt Läge, en podd från länsstyrelserna. I redaktionen ingick Erik Olsson och jag, Max Landergård, som har producerat. Lyssna gärna på de andra avsnitten i samma serie. Skärpt läge produceras av Storstad Medieproduktion, på uppdrag av länsstyrelserna. Tack för att du har lyssnat.

Musik